સુધરેલી રીત મુજબ

વરનાક્યુલર ટેક્સ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટીએ

તૈયાર કરેલી

હેલી ચોપડીના અર્થ.

(કવિતાની સમજુતી, અઘરા શબ્દો; પાઠના સાર; જોડાક્ષરો; ઈ.)

રચનાર-મેસર્સ સી. ડી. શાહ એન્ડ કો.

રચનારનું ઠેકાણું-શાહપોર-સુરત.

પ્રસિદ્ધ કર્તા-C. M. Shah.

પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું-શાહપોર-સુરત.

સુરત-ખપાટીઆ ચકલા ઉપર આવેલા શા (મુ. અ.ન) ના સુરત જૈન આનન્દ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં મનુશંકર-નરભેરામ ભટ્ટે છાપ્યું.

સને ૧૯૧૭ મ ચં.

કિંમત બે આના.

પહેલા ધોરણનો "મુખગણિત શિક્ષક."

સવા આનો.

કર્તા—છગનલાલ મોતીરામ શાહ. શાહપોર, સુરત.

પહેલી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧ લો.

દિવાળી=વરસનો છેલ્લો દિવસ; આસો વદ અમાસ.

અક્ષર=હરફ; દરકત.

નિશાળ=ભણવાનું ઠેકાણું

રજા=છુટ્ટી.

રાજી=ખુશી.

છોડી=છોકરી

પાછી વળી=ફરી

ભેગી=સાથે; એકઠી.

લીંપેછુંપે=છાણ મટોડાથી સાફ કરે.

ધોળેછે=ચોપડેછે; છાટેછે

સંજોરી=બારી

ધુપરા=ધુપરાના આકારનો ધજીનો બનાવેલો ગળ્યો પદાર્થ.

સાથીઆ=ચુનાની ફાક વગેરેનાં કાઢેલાં ચિત્ર

આંગણામાં=બારણાં આગળ

સારૂં સારૂં=ગળ્યું ગળ્યું

જમવાનું=ખાવાનું

લુગડાં=કપડાં

ધરેણાં=દાગીનાં; જણસો

દારૂખાનું=આતસબાજી

ફોડે છે=સળગાવે છે.

સૌ=બધા

ગીત=રાગથી ગાવું તે

ઘરઘર=ઘેરઘેર

ફટાકડા=ફટાકા

હરખાય=ખુશી થાય.

સમજુતી—દીવાળીના દહાડામાં ઘેરઘેર દીવા સળગે છે અને ફટાકા ફડાફડ ફૂટે છે, તેથી છોકરાંઓ ઘણાં ખુશ થાય છે.

પાઠ ૨ જો.

વાર=દિવસ; દહાડો
વિષે=બાબત
કચેરી=કોરટ
બંધ રહે છે=રજા પડે છે
રવિ=સુરજ; સૂર્ય
દેવળ=દેહરૂં.
કેડે=પછી
મુસલમાન=મુસલમાની
ધર્મ માનનાર.
જુમેરાત=ગુરૂવારની રાત
પાછો=ફરીને; બીજીવાર
અઠવાડીઉં=સાત દિવસ

સમજુતી—પહેલો રવિવાર, પછી બીજો સોમવાર, ત્રીજો મંગળવાર, ચોથો બુધવાર, પાંચમો ગુરૂવાર, અને પછી છઠ્ઠો શુક્રવાર આવે છે. (૧) સાતમો વાર શનિ છે, તે છેલ્લો વાર ગણાય છે; એવી રીતે સાત દહાડાનું એક અઠવાડીઉં થાય છે. (૨)

પાઠ ૩ જો.

ફરતી=ચારે બાજુએ; આસપાસ
વાડ=કાંટાનો કે તારનો બનાવેલો આંતરો.
દરવાજો=મોટું બારણું.
માંહે=અંદર.
ફૂલઝાડ=ફૂલ થાય તેવા છોડ
વેલ=વેલો; ભોંયપર; પથરાતો છોડ.
છોડ=છોડવો; નાનું ઝાડ.
ચોકઠું=ચારે બાજુથી જડી લીધેલું લાકડાનું ઘર
વાવટા=નિશાન; ધજા
મોગરી=ઘંટ વગાડવાની લાકડાની હથોડી
મહેતાજી=માસ્તર; ગુરૂજી
બેઠક=બેસવાની જગા.
કલાકની શીશી=કલાક જાણવાનું સાધન
ગામ=જ્યાં થોડાં ફળીઆં અને ઘર હોય તે.
નકશો=ગામ કે દેશનો ચિત્રેલો નમુનો.
ચિત્રો=છબીઓ
ટાંગેલાં=લટકાવેલાં
ઘોડી=પાટીઉં મૂકવાની બેઠક.
કસરત=મહેનત કરી શરીરને મજબુત બનાવવું તે
માટી=મટોડી.
મજાની=સારી
અહીં=આ ઠેકાણે
રોજ=હંમેશાં

પાઠ ૫ મો.

પોતલી=પોતડી; ધોતી

અંગરખી=ડગલી.
જોડીઓ=નાના બૂટ; ખાસડીઓ.
દરજી=લુગડાં શીવનાર.
સુરવાલ=સાંકડા પાયચાનો લેંઘો.
પ્રણાઉં=મહોલ્લો.
કોટ=ડગલો.
ઘાઘરી=નાનો ચણીઓ
ઓઢણી=છોકરીઓને ડીલે તથા માથે ઓઢવાનું ત્રણગજનું લુગડું.
પરીક્ષા=તપાસણી.

પાઠ ૬ ઠ્ઠો.

ચોકખાઈ=સફાઈ; સુઘડતાઈ.
ચોકખા=સાફ.
મેલાં=ગંદા; મેલવાળાં.
બરાબર=સારી રીતે.
ડીલ=શરીર.
ગંદી=ખરાબ.
અડાય=અડકાય.
ફોલ્લો=ગુમડું; ચાંદું.
ખસ=ઝીણી ફોલ્લી; ખુજળી.
ધોવડાવવાં=સાફ કરાવવાં.
ડાઘા=ટપકાં.
વાડો=ઘરની પાછળની ખુલ્લી જગા
ગંદવાડ=ગોબરવાડ.
નાથ=ધણી.
માંદા=બીમારી;
કવિતા=ગાયન.
મુખડું=મોં.
દીલ=મન.
જગનાનાથ=જગતના ધણી; પરમેશ્વર.

સમજુતી—મારો ઓટલો સાફ છે, અને મારા ઘરનો ચોક પણ સાફ છે; મારાં લુગડાં સાફ જોઇને, બધા લોક મને ચોકખો કહે છે. (૧) મારૂં મોં સાફ છે; અને મારા હાથ પણ ચોકખા છે મારા ચોકખા (પાપ વગરના) મનમાં પરમેશ્વર બિરાજે છે. (૨)

પાઠ ૭ મો.

વરસગાંઠ=સાલગીરી; જન્મ દિવસ
ભાવ્યાં=પસંદ પડયા; સ્વાદ લાગ્યા
ઝટ=જલદી.
ભાણો=બેનનો છોકરો; ભાણેજ
કઢી=છાશમાં આદુ મરચાં હળદર વગેરે નાખી ઉકાળેલી તે.
હાથ પણ અડાડયો નહિ=અડકયો નહિ; ખાધું નહિ
બીડાં=પાનમાં ચુનો કાથો સોપારી વગેરે મુકી બનાવેલી પટીઓ.

પાઠ ૮ મો.

કાકો=બાપનો ભાઇ
કાકી=કાકાની વહુ.
ભત્રીજો=ભાઇનો છોકરો
મામો=માનો ભાઇ; બાપનો સાળો.
મામી=મામાની વહુ
ભાણેજ=બેનનો છોકરો; ભાણો
ફોઇ=બાપની બેન
ફુઆ=ફોઇનો વર
માસી=માની બેન
માસો=માસીનો વર
પીતરાઇ=કાકાનાં છોકરાં
મોળાઇ=મામાનાં છોકરાં
મસીઆઇ=માસીનાં છોકરાં
ફોઇઆત=ફોઇનાંછોકરાં
બનેવી=બેનનો વર
સાળો=વહુનો ભાઈ
સાળી=વહુની બેન
ઓરમાઇ=બાપ એક ને મા જુદી જુદી હોય તે; સાવકાં
સાવકી=ઓરમાઇ
મા એક અને બાપ જુદા જુદા હોય તે દૂધભાઇ કહેવાય
જમાઇ=છોકરીનો વર
વહુનાં માબાપ=છોકરાંનાં સાસુ સસરો
વરનાં માબાપ=છોકરીનાં સાસુ સસરો
છોકરા કે છોકરીના સસરો એક બીજાને વેવાઇ કહે છે
છોકરા કે છોકરીની સાસુ એક બીજાને વેવાણ કહે છે.

પાઠ ૧૦ મો.

મોટાં=મોટી ઉમરનાં; વડીલ.
પ્રમાણે=રીતે
પૂઠે=પાછળ
બાવાજી=બાપાજી
વખાણ=સારૂં કહેવું તે
માન=આવકાર

પાઠ ૧૧ મો.

ઉજાણી=મીજબાની;
બબ્બે=બે બે
ક્યાં=કયે ઠેકાણે
આશોપાલવ=એક જાતનું ઝાડ, (એનાં પાંદડાંનાં તોરણો બને છે).
વિના=વગર;
પૌંઆ=ડાંગર પલાળી શેકીને ખાંડીને બનાવેલા તે
ધાણી=જુવાર, મકાઇ, વગેરેના દાણાને શેકી બનાવે છે તે.
વધારેલાં=વઘાર દીધેલાં
ખારેકી=ખારેકના જેવાં
દળ=લોટને શેકી તેમાં ઘી ખાંડ વગેરે વસ્તુ નાખી બનાવેલું તે
દાદી મા=બાપની મા
શહેરી=શહેરમાં થતાં
શેતરંજી=પાથરવાનું જાડું સુતરાઉ બિછાનું

પાથરણું=બિછાનું
હાર=ઓળ
શાક=દૂધી, વેંગણ, પાપડી વગેરે.
ચટણી=આદુ, મરચાં, કોથમીર, મીઠું વગેરે છુંદી બનાવેલી તે
ખુબ=ઘણા
મજા=રમુજ, ગમત

પાઠ ૧૨ મો.

હોડી=સઢવાળો મોટો મછવો.
રમત=ગમત; ખેલ
તાપ=તડકો; ગરમી
પણે=પેલે ઠેકાણે
એકઠાં=ભેગાં
તરફ=બાજુ
તળાવ=જેની ચારે બાજુએ જમીન અને વચમાં પાણી હોય તે
પછાડી=પાછળ
સરત=હારજીત
થોભો=ઉભા રહો
જીત્યો=ફાવ્યો
સઢ=વહાણને ચલાવવામાં મદદ કરવા માટે પવન ભરાવવા સારૂ બાંધેલું લુગડું
ચાલ=રીતભાત
સુંદર=સારી
સહેલ=મજા; મોજ

પાઠ ૧૩ મો.

ખંડ=બૈરાંની કાંચળીના કાપડાનો; કસબી રેજો
કાંચળી=બૈરાંનું કપડું
રડતી=રોતી
છાની=મુંગી; ચુપ.
હો=વારૂ
નજર કરી=જોઇ
ડાહી=શાણી; સમજણી

પાઠ ૧૪ મો.

દેડકા=પાણીમાં રહેનાર ચોપગાં પ્રાણી
પાળ=કોરણ; કોર; કાંઠો.
ફેંકાફેંકી=નાખાનાખી
ધડાધડ=ધબોધબ
માર્યા જઇએ છીએ=દુઃખી થઇએ છીએ
અરે=ઓ
ખરી=સાચી
પ્રાણી=જીવ
ઇજા=દુઃખ; નુકસાન
રમત=ખેલ
સંભાળી=સાચવી
દુઃખ=પીડા
નુકસાન=બગાડ
કદી=કોઇ વખત
ખેલતાં=રમતાં
ભારી=ઘણું
હાણ=નુકસાન

સાર—આ રમતથી લાગવાથી ઇંદ્રિય, ધારણા શક્તિ વગેરે શક્તિઓ કેળવાય છે.

પાઠ ૧૫ મો.

દયા=મહેરબાની; રહેમ
બીન્યા=વઢયા
તળે=નીચે
છુંદાય=ચગદાય;કચડાય
ફોફા=ખોટી મહેનત
ઢોર=ગાય,ભેંસ, બળદ વગેરે ઘાસ ખાનાર પશુ
કામનાં=ખપનાં, ઉપયોગી
સંભાળ=બરદાસ
વખતસર=બરાબરવખતે
સાફ=ચોકખી
નીદવાનું=નાખવાનું
સોળ=ઝપાટો; લાકડીના મારથી શરીરપર જે ળીસોટા પડે છે તે
યાદ=ફોમ
ભૂલી=વીસારી
ગજા=શક્તિ
ઉપરાંત=વધારે

પાઠ ૧૬ મો.

એનધેન=છોકરાઓની એક રમતનું નામ છે.
છુટો=બંધન વગરનો
મજા=ગમત
દાવ=વારો
પહેલાં=અગાઉ
જણ=છોકરો
બંધ કર=મીચ.
બાકીના=બીજા
વાંસો=પીઠ; બરડો
વારાફરતી=એકપછીએક
દીવા ઘેન=આંખ બંધ કરવી તે.
સમજ્યો=જાણ્યું
સેળભેળ=એકઠા
હોશિયાર=ચાલાક
પારખી=ઓળખી.
સંતાવા=છુપાવા.
અડશો=અડકશો
બચી જશો=વારો આવશે નહિ
લાંબો વખત=ઘણીવાર
ઓળખ=પારખ
શાબાશ=ધન્ય; ઠીક
બસ=ઘણું.

સમજુતી—રમત ગમત કરતાં, કોઇ વખત પણ કોઇને નુકસાન કરવું નહિ; નઠારી રીતે રમતાં ઘણું નુકસાન થાય છે.

પાઠ ૧૭ મો.

સાચ=સાચું; સાચીવાત
ગમ્યો=પસંદ પડયો
દેસાઇ=જાગીરદાર
છેયાં=છોકરાં
ગાળ=ખરાબ શબ્દ
જુઠ્ઠું=ખોટું
હેત=માયા; પ્યાર
વખાણ્યો=પસંદ કર્યો
દેખે=જુએ
કાપે=કાપ મૂકે
કાપ=ચીરો
ગભરાયો=અકળાયો
સાચા બોલું=ખરું બોલનાર

પાઠ ૧૮ મો.

વાઘ=ફાડી ખાનારૂં ચ-ટાપટાવાળું પ્રાણી.
મશ્કરી=મજાક
પસ્તાય=દીલગીર થાય
બચ્યાં=બાકીરહ્યાં;ઉગર્યાં
સીમ=ખેતર
અમથી=ખોટી; જુઠી.
ધાજો=દોડી આવજો.
આસપાસ=આજુબાજુ
શરમાઈ=લજવાઈ
ખોટું=ખરાબ; માઠું
સાચી=ખરી
રોવા=રડવા
છેતર્યા=ઠગ્યા
વા'રે=મદદે
વારે ધાયા=મદદે દોડી આવ્યા
સપડાય=ફસાય
જુઠાણું=જુઠું;ખોટું
આખર=છેવટ
જન=માણુસ

સમજુતી—જે માણુસ બીજા માણુસની મજાક કરે છે તે માણુસ પહેલાં કે પછી પકડાય છે; ખોટારૂં જલદી જણાઈ આવે છે. અને આખરે તે જુઠો માણુસ દીલગીર થાય છે. (૧)

પાઠ ૧૯ મો.

જુક્તિ=કળા; યુક્તિ
પોકે પોક મૂકી=મોટે સાદે ધાંટા પાડી
અલ્યા=કોઈને નામ દીધા વગર બોલાવવું તે
બચાવ=ઉગાર
આઘું=દૂર
એકેકને=દરેકને
કબુલ કરી=માની

પાઠ ૨૦ મો.

ગરીબ=પૈસા વગરનો
અન્ન=અનાજ
ભિખારી=જેની પાસે ખાવા પીવાનું ન હોય તે; ભીખ માગનાર
ભજન=ઇશ્વરના ગુણ ગાવા તે
પુરાં=પુરતાં; જોઈએ તેટલાં
આંધળો=જેને બે આંખે દેખાય નહિ તે
ભીખ=માગી ખાવું તે
પગે અપંગ=પગે ખોડવાળો; લુલો; લંગડો
અપંગ=લુલો, લંગડો
આંધળો, બહેરો વગેરે ખોડવાળો
દયા=મહેરબાની
ભગવાન=પરમેશ્વર
ભલું=સારૂં; કલ્યાણ

પાઠ ૨૨ મો.

સરદાર=ઉપરી
સ્વપ્નું=ઉંઘમાં આવતા વિચાર
જંગલમાં=વનમાં
હરણી=હરણની માદા
રૂપાળું=શોભિતું
ઉપાડી=ઉંચકી

એકદમ=તરત

છલંગ=ફાળ; ફુદકો

દેવતાઇ=દેવના જેવો

પુરુષ=માણસ

પાઠ ૨૩ મો.

ઉંદરડી=ઉંદરનું બચ્ચું

રસોડું રસોઇ કરવાની જગા; રાંધણી

ભરાઇ=સંતાઇ

ભાત=બાફેલા ચોખા

ખાવાનું=ખોરાક

સારાં=ભલાં

ઉપલા=ઉપરના

બાકું=કાણું.

પોળી=એપડવાળીરોટલી

મન=મરજી; ખુશી

મણા=ખામી; ખોડ

ઉંદરીઉં=ઉંદર પકડવાનું પાંજરું

ભોગજોગે=એકાએક

પાર=છેડો

વલે=હાલ; દશા

સાર—બાળકોએ મોટાની શિખામણ માનવી.

પાઠ ૨૪ મો.

કાંઠો=કિનારો

પોલ=પોલાણ

દર=કાણું; સાપ, ઉંદર મકોડા, કીડી વગેરેને રહેવાનું ઘર

ઝેરી=ઝેરવાળો

પંખી=પાંખવાળા જનાવર જેવાં કે ચકલી પોપટ, કાગડા વગેરે

ફુંફાડા=ફૂં ફૂં અવાજ કરવો તે

ફેણ=સાપની પહોળી કરેલી ગરદન

છોલાય=ઘસાય; સોરાય

વળગીને=બાઝીને

ચટકા=ડંખ

ભોંય=જમીન

પછાડી=અફાળી

વાસ=પીમળ

પછાડા=અફળાટ

અંતે=આખરે; છેવટે

જોરાવર=જબરી

જીવલીધો=મારી નાખ્યો

ઝાઝા=ઘણા

નબળા=જોર વગરના

વેર=અદાવત

નાગ=ફેણવાળો મોટો સાપ

પ્રાણ=જીવ

પેર=રીત

સમજુતી—જોર વગરના પણ ઘણા માણસ સાથે કોઇપણ દિવસ વેર કરવું નહિ; જુઓ કે આ રીતે ઘણી કીડીઓએ મળીને મોટા સાપને પણ મારી નાખ્યો.

સાર—કોઇને હલકું ગણી તિરસ્કાર કરવો નહિ, તેમજ પોતાની શક્તિ વધારે છે એમ ધારી અહંકાર કરવો નહિ.

પાઠ ૨૬ મો.

ચતુરાઇ=હોશિયારી; ડહાપણ

કુજો=લોટવો

આમતેમ=આજુબાજુ

ફાંફાં=ખોટી મહેનત

ઉપાય=ઇલાજ

સુઝી આવ્યો=જડયો

પાછી=બીજીવાર; ફરીને

મટાડી=દુર કરી

નાચતો=કૂદતો

ઉપાઇ=સંતાપ

કાજે=માટે; સારૂ

કંકર=કાંકરી

ધીરજ=સબુરી

કઠણ=અઘરૂં

જલદી=થોડીવારમાં

પાર મૂકાય=પુરૂં થાય

સમજુતી—લોટવામાંનું ઉંડું પાણી ઉપર લાવવા માટે કાગડાએ કાંકરા નાખ્યા, તેથી પાણી ઉપર આવ્યું, તે આજ પીધું. (૧) સબુરી ને ડહાપણથી જે અઘરૂં કામ હોય છે, તે થોડી વારમાં પુરૂં થાય છે; માટે ભલે તમે બધા કરી જુઓ. (૨)

સાર—અક્કલ અને ધીરજથી જેવું કામ થાય છે, તેવું ફાંફાં મારે થતું નથી.

પાઠ ૨૭ મો.

કાપણી=અનાજ, ઘાસ વગેરે કાપવાનું કામ

મહેનત=મજુરી

આથમતા=આથમીજતા

વઢાઇ=કપાઇ

દાદાજી=બાપના બાપ; માના બાપ

સાદ=અવાજ

મલકાવી=હસવા જેવું કરી.

બેટા=દીકરા

બાથમાં=બે હાથની વચમાં

બચ્ચી=બોકી; ચુંબન

ભાથું=ખાવાનું

તાજા=કામ કરવાની શક્તિવાળા

ઉનો=ગરમ

માખણ=દહીંને વલોવવાથી છાશના ઉપર જે પોચો હલકો ચીકણો પદાર્થ તરી આવે છે તે;

વંતાક=વેંગણ

દહાડીઆ=રોજથી મજુરી કરનાર

ભાણ=સુરજ;

ભાણ બુડે=સુરજ આથમે

દાતરડું=અનાજ ઘાસ વગેરે કાપવાનું લોઢાનું વાંકું હથિયાર.

ચાસ=ખેતરમાં હળે કરી પાડેલા આડા ઉભા લીસોટા

ચરચાર=ચાર ચાર

દહાડા આથમે=સાંજે

સાર—ખેડુતનો ખોરાક સાદો છે, પણ તેઓ મહેનતુ હોવાથી ઘણા મજબુત હોય છે; માટે આપણે મહેનત કરવી.

પાઠ ૨૮ મો.

ખળાં=ઘણી ખળીઓ
પાથરા=કાપીને ભોંયપર નાખેલા છોડ
ખળી=કણસલામાંથી દાણા છુટા પાડવા માટે લીંપી ચોકખી કરેલી જગા
ભાર=ઢગલો
ઠાલવ્યો=ખાલી કીધો
હાલરાને=બળદની હારને
પગર=કણુસલામાંથી દાણા છુટા પાડવા માટે તેના પર ઢોરને ચલાવે છે તે.
પટલાણી=પટેલની બૈરી
ઉપણી=ઝાટકી
કુંવળ=ઘઉંનું ઘાસ
કારભાર=કામકાજ
હરખ=આનંદ; ખુશાલી
હરખ માતો ન હતો=ઘણીજ ખુશી થતીહતી
હોંસીલી=ઉમંગી
પગર ફેરવતી હતી=બળદને ફેરવી તેના પગવડે ઉંબી ડચરાવતી હતી
હાલરૂં=ઉંબીમાંથી ઘઉં અને છોડાં છુટા પાડવા માટે તેના ઢગલા પર બળદને હારબંધ જોડીફેરવવામાં આવે છે તે.

પાઠ ૩૧ મો

સહેલ=મઝા; ગમત
ચંદ્રમા=ચાંદો;
મેદાન=ખુલી સપાટ જમીન
નીચે ઉતરી ગયો હતો=દેખાતો બંધ થયો હતો
આથમે=દેખાતો બંધ થાય
બપોર=દહાડાનો બાર વાગતાનો વખત.
રાત=સુરજ આથમ્યા પછી તે પાછો ઊગે ત્યાં સુધીનો વખત
અજવાળું=ઉજાસ
ઝાંખો=તેજ વગરનો
ઝગઝગે=ચળકે;

પાઠ ૩૨ મો.

ભાગ ૧ લો.

ઓટલો=ઘરને લગતો ચોતરો
દેખાય=દેખાય; છુપાઈ
ફેરા=મોટા છોટા
જરૂર=ખપ; ઉપયોગ
પાલો=કુમળાં પાંદડાં; પાંદડાંનો જથો
ઓ=ઓયા
...ચી=...રમ
હમણાં=હાલ;આ વખતે
તળાવ=પાણી ભરાઈરહે તેવો મોટો ખાડો
નદી=મીઠા પાણીનો વહેતો મોટો વહેળો
પવન=વા; વાયરો

ઉત્તર

પાઠ ૩૨ મો.

ભાગ ૨ જો.

થોભ્યાં=અટક્યાં
ચોકખી=સાફ
ગામડાં=નાનાં ગામો
છોડી=મૂકી
રેલો=પ્રવાહી પદાર્થનું વહેવું તે
રેલમરેલા=ચારે તરફ રેલા નીકળવા તે
બિચારા=બાપડા
પછડાતા=અફળાતા
તણાઈ=ખેંચાઈ
ઘેબરીઓ=ઘેબરના જેવો મીઠો
વરસાદ=ખાવાનું, જમવાનું
કારેલું=એક જાતનું, કડવું શાક
નેવલે=નેવાએ

સમજુતી—હે વરસાદ તું આવ, જેથી કરીને અમને ઘેબરના જેવું મીઠું ખાવાનું, ઉની ઉની રોટલી અને કારેલાંનું શાક મળે. હે વરસાદ તું ઘણો આવ, કે જેથી નેવામાં પાણી આવે, અને નઠારી છોકરીને દેડકાં ખેંચી જાય.

પાઠ ૩૩ મો.

રેતી=પત્થરનો ઝીણો ભુકો
ભુકો=ઝીણી રજ
મટોડી=માટી
ડહોળું=માટીવાળું
નીતરૂં=મેલ વગરનું; ચોકખું
ધારવાળા=અણીવાળા
તાણી=ઘસડી ખેંચી
કાંકરી=ઝીણા કાંકરા
ખરે છે=નીચે પડે છે
તળીએ=નીચે
રસ્તો=માર્ગ; વાટ
ચૂશી=શોષી

પાઠ ૩૪ મો.

ભઠ્ઠી=મોટો ચુલો
સીંચ્યાં=ગોઠવ્યાં
ઇંટવાડે=ઇંટ પાડવા તથા પકવવાની જગા
કઠણ=સખત
પછાડવાથી=અફાળવાથી
ચીકણી=ચિકાશવાળી
(ચિકાશ ૩ જાતની હોય છે. ૧) હાથે ચોંટી જાય એવી. ૨) ડાઘા પડે એવી. ૩) તાણતાં તૂટે નહિ એવી.
કાણાં=બાકાં
કણક=ઘઉંનો કેળવેલો લોટ
ઘાટ=આકાર
ઘડો=ગાગરથી નાનું વાસણ; દોરીઓ
ગાગર=ઘડા કરતાં મોટું વાસણ
કોઠી=અનાજ ભરી મુ-

કવાનો નાનો કેકાર
કોડીઆં=દીવા કરવાના માટીનાં વાસણ
ફરતે=ચોગરદમ: બધી તરફ
તાપ=ગરમી

પાઠ ૩૫ મો.

ધાતુઓ=ખનીજ પદાર્થો; ધાતુમાં નીચેના ચાર ગુણો ખાસ હોય છે. ૧) ધાતુના કણો ચળકતા હોય છે. ૨) ધાતુઓ ભારે હોય છે ૩) જમીનપર પડતાં ધાતુનો અવાજ થાયછે. ૪) ગરમી વહી શકે છે.
પિત્તળ=જસત અને તાંબાની મેળવણીની બનેલી પીળા રંગની ધાતુ
લુહાર=લોઢાનો ઘાટ બનાવનાર.
ધમણ=દેવતા ફુંકવાનો સંચો.
સણીઓ=ગણીઓ.
ખુબ=ઘણો.
લાલચોળ=ઘણોજ ગરમ
એરણ=સોની, લુહાર વગેરે જેના પર મૂકી ટીપે છે તે.
હથોડા=ધાતુઓ ટીપવાનું ઓજાર; મોટી હથોડી.
ટીપ્યો=ઘડયો.
જતરડો=તાર ખેંચવાનું હથિયાર.
સોનું=પીળા રંગની કિંમતી ધાતુ
રૂપું=ધોળા રંગની કિંમતી ધાતુ
તાંબુ=લાલ રંગની ધાતુ
કલાઇ=ધોળા રંગનીધાતુ (એ રૂપા કરતાં નરમ હોય છે)
સીસું=ધોળા મેલા રંગની ધાતુ
જસત=સફેદ મેલા રંગની કઠણ ધાતુ

સોનું, રૂપું, તાંબુ, લોઢું, સીસું, જસત, કલાઇ, અને પિત્તળ એ ધાતુઓનું ઓળખાણ કરાવવું અને તેનો તફાવત સમજાવવો.

પાઠ ૩૬ મો.

નાણું=ચલણી સિક્કો
શેઠ=શાહુકાર.
પૈસો=ત્રણ પાઇની કિંમતનો તાંબાનો સિક્કો; સવાકો; દોઢીઉં.
ઢબુ=બે સવાકાની કિંમતનો તાંબાનો સિક્કો; બે સવાકા; અઢીકો.
અધેલો=અડધો પૈસો; દોઢ પાઇ; દોઢ પાઇની કિંમતનો તાંબાનો સિક્કો.
રૂપીઓ=સોળ આનાની કિંમતનો રૂપાનો સિ.

કકો; સોળ આના.
અડધો=આઠ આનાની કિંમતનોરૂપાનોસિકકો; આઠ આના
પાવલી=ચાર આનાની કિંમતનોરૂપાનોસિકકો; ચાર આના
બેઆની=બે આનાની કિંમતનો રૂપાનો સિકકો; બે આના

મહોર=પંદર રૂપીઆની કિંમતનો સોનાનો સિકકો; ગેણી
આની=ચાર સવાકાની કિંમતનો નીકલનો સિકકો; ચાર સવાકા
વટાવ્યા=છુટા પૈસા લીધા
૧૫ રૂપીઆ=૧ ગિની (મહોર)

૨ અડધા=૧ રૂપીઓ
૪ પાવલી=૧ રૂપીઓ
૮ બેઆની=૧ રૂપીઓ
૧૬ આના, આની=૧ રૂપીઓ.
૩૨ ઢબુ=૧ રૂપીઓ
૬૪ સવાકા=૧ રૂપીઓ
૧૨૮ દોઢપાઈ=૧ રૂપીઓ
૧૯૨ પાઈ=૧ રૂપીઓ

સૂચનાઃ—નાણાંની વાત પહેલા ધોરણના "મુખ ગણિત શિક્ષક" માં જુઓ.

ટીપઃ—પૈસાને કાઠિઆવાડમાં કાવડીઉં, ગુજરાતમાં કેટલેક ઠેકાણે જઇ, સુરતમાં સવાકો અને મુંબાઇમાં દોઢિયું કહે છે.

પાઠ ૩૭ મો.

કુહાડી=લાકડા ફાડવાનું લોઢાનું ઓજાર
સોય=લુગડાં શીવવાનું લોઢાનું ઓજાર
લાકડફોડા=લાકડા ફાડનાર

તકરાર=રકઝક; વઢવાડ
ધાર=અણીવાળી કોર
ચીરૂં=ફાડું
મુદર=કુહાડીના માથા પરનો ભાગ; કુહાડીનો ઉપલો ભાગ
તોલે=બરાબર
નાકું=કાણું

અણી=તીણો ભાગ
ચળકાટ=ઝળકાટ
મોટાઇ=વડાઇ; માન
કોદાળી=જમીન ખોદવાનું ઓજાર
વઢી=લડી
દીકરી=છોકરી
પેદા થયાં=ઉત્પન્ન થયાં

સાર—આ દુનિયામાં બધી વસ્તુઓ ઉપયોગી છે; માટે કોઇએ બડાઈ કરવી નહિ.

પાઠ ૩૮ મો

વાડી=ફૂળવાળી જગો; નાનો બાગ
માળી=ફૂલ વેચનાર; છોડ ઉછેરનાર
ફૂલઝાડ=ફૂલ થાય તેવા છોડ અથવા ઝાડ
ક્યારા=આસપાસ પાળ કરેલી હોય એવા ચોરસ ત્રિકોણુ વગેરે આકારના ભાગ
ચોરસ=ચાર ખુણાવાળો આકાર
ગલગોટા=એક જાતનું લાલ પીળા રંગનું ફૂલ.
ફળે છે=ફળ આપે છે
દાડમ=દાડમડીનું ફળ
જમરૂખી=જમરૂખનું ઝાડ
પક્ષી=પંખી; પાંખવાળા જાનવર.
ડાળી=થડમાંથી નીકળેલો ફાંટો;
લાંબા ગોળ=લંબગોળ
મધપુડો=મધમાખીને રહેવાનું ઘર
મધમાખી=મધ બનાવનારી માખી
મધ=ફૂલમાંથી ચૂસેલો મિઠાશવાળો પ્રવાહી પદાર્થ
કોસ=કુવામાંથી પાણી કાઢવાનો ચામડાનો કોથળો અને બળદ વગેરે
આવ્યો રામ=કોસ ઉપર આવ્યો
થાળુ=કુવાના મથાળા પર પાણી ભરાવાને ઢાળ પડતું બાંધેલું હવાડા જેવું હોય છે તે
લલકાર તો=લહેકારી બૂમો પાડતો
નીક=પાણી જવાનો રસ્તો
લીલાંછમ=ઘણાંજ લીલા

પાઠ ૩૯ મો.

છોડવા=નાનાં ઝાડ; છોડ
ઉખેડી=મૂળમાંથી ખેંચી
મુળીઉં=મૂળ
દાંડી=ડાળી
કળી=ખીલ્યા વગરનું ફૂલ
જીવતા=જીવવાળા
સૂકાઇ જાય=ચીમળાઇ જાય
પથરાઇ=ફેલાઇ
વેલા=ભોંયપર પથરાતા છોડ

પાઠ ૪૦ મો.

ટટાર=સીધા
છાલ=ઝાડની ચામડી

ખરબચડી=ખાડા ટેકરા વાળી

પાઠ ૪૧ મો.

ગલકી=ગલકાનો વેલો
વળગી=બાઝી
છાપરું=ઘરનો છેક ઉપરનો ભગ જેનાપર નળીઆ હોય છે તે
વીંટળાઇને=ચોગરદમ વળગીને
આરીઆના=કુમળા ચીભડાના
દોરડી=દોરી
અંતરે=છેટે
ગાંઠા=ગાંઠ

પાઠ ૪૨ મો.

કેરી=આંબાનું ફળ
આંબો=કેરીનું ઝાડ.
મોર=આંબા આમલીના ઝીણાં ફૂલ
તાપે=તડકે
ભાર=બોજ; વજન
નીચી નમતી=લચી જતી
ગોટલો=આંબાના બીનું ઢાંકણું
ગોટલી=આંબાનું બી.
ઘોળજે=દાબી દાબીને પોચી કરજે
ભગવાને=પરમેશ્વરે
જતન=સંભાળ
ઢીલો=પોચો; નરમ
ડીટું=ડીચુ

પાઠ ૪૩ મો.

ધીમે=હળવે
હીંડે=ચાલે
ભસતો=ભોં ભોં કરતો
સામો થાય છે=લડવાને તૈયાર થાય છે
અમળાઇને=વળખાઇને; મરડાઇને
જડબાં=ડાચાં
વાગોળવું=ખાધેલું પાછું મોમાં લાવી ચાવવું તે
નિરાંતે=સુખે; નચિંતે
ઉપાડે=ઉંચકે
ખરી=ગાય ભેંસ વગેરેના પગના તળીઆનું હાડકું.
ફાટ=ચીરો
ખાડા=ખાબોચીઆ
જોરાવર=જબરી
વગડાઉ=જંગલી; જંગલમાં રહેનારી
પુરી પડે=હંફાવે; બર આવે.

પાઠ ૪૪ મો.

લાગ=દાવ, વખત
ટોળામાંથી=જથામાંથી
છટકી=નાસી
ડુંગરા=નાના ટેકરા
ચારો=લીલું ઘાસ
માંડી=ગોઠવી; મૂકી
ઠરતા=શોભતા
કૂદકો=છલંગ; ફાળ; ઠેકડો
ચણુપાટ=બરાબરચ-હુ
ભરવાડ=ઘેટાં બકરાં ચરાવનાર

ફેર=ફરક; તફાવત
મજબુત=જબરા
આછું=થોડા
ઊન=ઘેટાના વાળ

પાઠ ૪૫ મો.

મીઠું=મિઠાશવાળું
ગુણ=ફાયદો
ઠંડું=ટાઢું
ઊનું=ગરમ
બગડી જાય=ફાટી જાય
ચોકખું=મેલ વગરનું; માંજેલું
પહેલાં=અગાઉ
આંચળ=થાન
મેલ=કચરો
દાણો=અડદ,જુવાર વગેરે
જણસો=વસ્તુઓ; ચીજો
છાશ=દહીંમાં પાણી નાખી વલોવવાથી બને છે તે
તાવીને=ગરમ કરીને
શીખંડ=દહીંમાં ખાંડ નાખી છણવાથી બને છે તે

લોચો=લચકો
માવો=દૂધને બાળીબાળીને લોચા જેવું કરે છે તે
પેંડા=માવામાં ખાંડ નાખી ગોળી વાળી બનાવે છે તે
તર=મલઈ
દૂધપાક=દૂધને ઉકાળી ખાંડ ચોખા નાખી બનાવેલો પાક
બાસુદી=માવો થતાં પહેલાં ખુરૂ નાખી બનાવેલો પદાર્થ

પાઠ ૪૬ મો.

પ્રાણી=જેને જીવ છે અને જે અહીં તહીં હરીફરી શકે છે તે
છેલ્લી=છેવટની
ડાકીઓ=કુતરાનું નામછે
સભા=મંડળી; ટોળી
ઉપરી=મોટો; વડો

ઠરાવ્યો=નક્કી કર્યો
ટીપુ=કુતરાનું નામ છે
ચાલાક=હોશિયાર;ચંચળ
કારકુન=મહેતો; લખવાનું કામ કરનાર
ચુપચુપ=મૂગા
અંતે=આખરે; છેવટે
ગંધ=વાસ
શિઆળ=ફાડી ખાનારૂં કુતરા જેવું જનાવર
રીઝે=ખૂશ થાય
માંસ=ગોસ
અણીવાળા=તીણા
દાઢ=બેવડા દાંત
કરકરા=ખરછટ; નરમ નહિ તે
ફૂટતો=બહાર નીકળતો
ધણી=માલિક
જે=જય; ફતેહ

પાઠ ૪૭ મો.

ચાંચ=પક્ષીનું મોં
સમડી=એક જાતનું પક્ષી

કબુતર=એક જાતનું પક્ષી

કીડા=પેટે ચાલનાર નાના જીવડાં.

જીવડાં=જંતુ;નાનાં જીવ

માળા=પક્ષીને રહેવાનાં ઘર.

પાઠ ૪૮ મો.

પાંજરૂં=પીંજરૂં; પોપટ ઉંદર, કોયલ, તીતર, વાઘ, સિંહ વગેરેને રાખવાનું ઘર.

ભૂખ્યો=ખાધા વિનાનો

તરબુચ=એક જાતનું ફળ

કકડો=ટુકડો.

કા કા=કાગડાનું બોલવું તે.

ડીલ=શરીર.

ફેર=તફાવત; ફરક

જીવજંતુ=નાના જીવડાં

કોહેલું=કોહી ગએલું; બગડી ગએલું.

સળેલું=સડી ગએલું; જીવાત પડેલું.

પાછળ=પછાડી

લાલ=રાતી.

છેડેથી=નાકેથી.

ભાવ્યું=પસંદ પડયું.

કૂદતો=કુદકા મારતો

ચોક=ઘરની વચમાંની છોબંધ ખુલ્લી જગા.

પાઠ ૪૯ મો.

રકાબી=કાચની તાસક.

હલાવ્યું=એક રસ કર્યું

વાહ=શાબાશ.

નારંગી રંગ=નારંગીના જેવો રંગ.

સરખે ભાગે=બરાબર.

પાઠ ૫૦ મો.

પારણું=લાકડાના ચોકઠાનું ઘોડીઉં.

ઝોળી=ચાર છેડા બાંધી લઈ વચમાંથી ઝુલતો રાખેલો લુગડાનો કકડો

પાસું=બાજુ

પાંગરા=ઝોળીએ ભેરવવાની લાકડીઓ.

દોયણાં=ઝોળીબાંધવાની દોરી.

ઝાપટી=ખંખેરી.

મોભ=ઘોડીઆની વચમાંનો આડો થાભલો.

ભેરવ=વળગાડ

ભમરી=લાકડાની ફુદડી; ચકરડી.

પાયા=પગ.

પોચી=સુંવાળી; નરમ; ખુંચે નહિ એવી.

ગોદડી=નાનું ગોદડું

હીર=રેશમ.

ઝુલાવવા=હલાવવા

હાલરડું=બાળકને ઉંઘાડવાનું ગીત; હાલો

ધુમણ=પારણા કે ઘોડીઆમાં સુવાડીને ગાતાં ગાતાં દોરી ખેંચી હીંચકા નાખવા તે.

ગીતે ધુમણ ઘાલું=હાલરડાં ગાઇ હીંચકા નાખું

રંગીત=રંગેલો.

પોઢો=સૂઓ.

હેતે=વહાલથી.

ઝુલાવું=હીંચકા નાખું.

પધારવું=બેસાડું.

ચીતરેલ=ચીતરેલી.

પઢાવું=શીખવું; ભણાવું
મોરલો=મોર.
મઢાવું=જડાવું.
મખમલ=એક જાતનું સુંવાળું કપડું
મશરૂ=એકજાતનું રેશમી કપડું.

તળાઇ=ગાદલું; ગદેલો.
તાજી=નવી.
ચિનાઇ=ચીન દેશમાં બનેલી.
ફુલડાં=ફૂલ.
સેજ=પથારી.
બિછાવું=પાથરૂં.

હીંચોળું=હીંચકા નાખું
ધીરાંધીરાં=મધુરાં મધુરાં.
લાડકડા=લાડકા; વહાલા.
ગજવે=ગજવામાં.

સમજુતી –હાલરડું વહાલું લાગે છે, હો મારા ભાઇને (છોકરાને) હાલરડું વહાલું લાગે છે; તેથી હું ગીત ગાતાં ગાતાં દોરી ખેંચીને હીંચકા નાખું; હે રસીલા તમે રંગેલા પારણામાં સૂઇ જાઓ, તો હું તમને ઘણા હેતથી હીંચકા નાખું, ભાઇને પારણે ભમરીઓ જડાવું અને પુતળીઓ બેસાડું, ભાઇને હાલરડું વહાલું લાગે છે. (૧) પારણે ચીતરેલી ચાંચની ચકલી, અને ભણતો હોય એવી રીતે પોપટ બેસાડું; ભાઈ તારે સારી રીતે રમવા માટે મોરને સોનાથી જડાવું, ભાઇને હાલરડું વહાલું લાગે છે. (૨) પારણામાં મખમલ અને મશરૂની નવી તળાઇઓ પથરાવું, અને તેના ઉપર ચંપાના ફૂલની તરેહવાળી ચીન દેશમાં બનેલી ચાદર પાથરૂં. ભાઇને હાલરડું વહાલું લાગે છે. (૩) મારા વહાલા ભાઇ હું પારણે રેશમી દોરી બાંધી તને હીંચકો નાખું અને તને ઉંઘ આવે એવાં મીઠાં ગીત ગાઉં; હે લાડકડા ભાઈ તમે ઉંઘીને ઉઠશો ત્યારે તમારા ગજવામાં ખાવાનું ઘાલીશ. (મતલબ કે ઉંઘી ઉઠયા પછી તને ખાવાનું આપીશ) ભાઇને હાલરડું વહાલું લાગે છે.)૪)

પાઠ ૪ થો.

નિશાળીઆને ફાયદાની વાત

ઈશ્વર=પરમેશ્વર
નિત્ય=રોજ; હંમેશાં
નિત=રોજ; હંમેશાં
પરોઢીએ=સુરજ ઉગતા પહેલાં
તમામ=બધા; સઘળા
દો=આપો
માન=આબરૂ
ગુરુ=મહેતાજી; માસ્તર
સમા=જેવા; બરાબર
જ્ઞાન=સમજણ; અક્કલ
તજવું=છોડી દેવું; કાઢી નાંખવું.
અંગ=શરીર
હળીમળીને=સંપીને
સંગ=સોબત; દોસ્તી
ચોડી=લગાડી;
ચિત્ત=મન
શિક્ષા=શિખામણ; બોધ
રૂડી=સારી
રીત=ચાલ ચલગત
પેર=રીત; પેઠે
નીસરી=નીકળી
પાંસરૂ=સીધું; રખડયા વગર

સમજુતી—હંમેશા સુરજ ઉગતા પહેલાં ઉઠવું અને પરમેશ્વરનું નામ દેવું; પછી દાતણપાણી કરી લઇ નહાઇને બધા પાઠ તૈયાર કરવા. (૧) માબાપ કહે તેમ કરો, અને વડીલની સાથે વિવેકથી ચાલો; મહેતાજીને બાપ જેવા ગણો. જેથી સારી સમજણ મળશે. (૨) કદાપિ જુઠું બોલવું નહિ, અને શરીરમાંથી સુસ્તાઇ કાઢી નાખવી, (મતલબ કે કામ હોંસથી કરવું અને વાર લગાડવી નહિ) બધા સાથે સંપીને ચાલવું, અને સારી સોબત રાખવી. ૩)

રોજ નિશાળે જવું અને મન લગાડીને ભણવું; મહેતાજીની શિખામણ માનવી અને સારી ચાલચલગત રાખવી. (૧) ભણતી વખતે મન રમતમાં રાખવું નહિ, એ તમે સારી પેઠે સમજો. નિશાળેથી છુટયા પછી સીધા ઘેર જવું. (મતલબ કે રસ્તામાં રખડવું નહિ) (૨)

પાઠ ૯ મો.

આ સંબંધી કવિતા

સર્વ=બધાં
દેખી=જોઇ
હરખાઉં=ખુશ થાઉં.
ચાંપે=દબાવે
સાથ=સાથે.
બોકી=બચ્ચી; ચુંબન
બાથ ભીડે=બે હાથ પહોળા કરી છાતી સાથ દબાવે

પપાળીને=હાથ ફેરવીને	ખાવું=ખાવાનું	પેટ ભરીને=ધરાઇને
મુખ=મોઢું	મારી જાત=મારૂં શરીર	માડી=મા
દુખડાં=દુ:ખો	લગાર=જરા	નવ=નહિ
મીઠા=સારા	તે વાર=તે વખતે	સૌથી=બધાં કરતાં
કલોલ=મજા; આનંદના શબ્દો	ઉંઘાડવા=ઉંઘ લાવવા	હેત=વહાલ; પ્યાર
	હાલો=ઉંઘ આણવાનું ગીત	અપાર=ઘણુંજ
		આભાર=પાડ; ઉપકાર

સમજુતી—હું માને જોઇને બહુ ખૂશ થાઉં છું, અને દોડતો દોડતો તેની સામે જાઉં છું; મા મને લઇને છાતી સાથે દબાવે છે. બચ્ચી કરીને બે હાથ પહોળા કરીને દબાવે છે. (૧) ખોળામાં લઇને મને ધવરાવેછે, અને શરીરપર હાથ ફેરવીને ખુશ થાયછે. મારૂં મોઢું જોઇને (મને જોઇને) હરખાય છે, અને પોતાના બધાં દુ:ખો ભૂલી જાય છે. (૨) પંખી આનંદથી બોલતાં હોય તેના જેવા મારા બોલ મીઠા લાગેછે: મા મને સારૂં સારૂં ખાવાનું આપેછે, અને મારા શરીરની બહુ સંભાળ રાખે છે. (૩) મને જરા રડતો જાણીને, તે વખતે ગભરાતી ગભરાતી દોડી આવે છે; જો હું હસું અને રમું તો તે બહુ ખૂશ થાય છે, અને મને ઉંઘાડવાને માટે તું હાલરડાં ગાય છે. (૪) જો હું મંદો પડું તો તું ઓસડ પાય છે, અને તું (માડી) પણ પેટ ભરીને ખાતી નથી; બધા કરતાં તારૂં હેત ઘણુંજ છે. માટે હું તારો ઘણો પાડ માનું છું. (૫)

પાઠ ૨૧ મો.
પરમેશ્વરના ગુણનું ગાયન.

ચંદ્ર=ચાંદો	કદી=કોઇ વખત	હવા=પવન
વીસરૂં=ભૂલું	અગણિત=ગણાય એટલા	દામ=પૈસા
પ્રભુ નામ=પરમેશ્વરનું નામ	ઉજાસ=અજવાળું	દીએછે=આપે છે
	કામ=માટે	પાળે=પુરૂં કરે; પોષણ કરે
	ઉપયોગી=ખપની; જરૂરની	તમામ=બધા
		દેવા=આપવાને

સરજાવી=પેદા કરી.	પાન=પાંદડાં	હામ=હિંમત
સૌ=બધે	દયા=મહેરબાની.	
ઠામ=ઠેકાણે.	સેવક=દાસ	

સમજુતી—ભગવાનનું ભજન ભૂલીશ નહિ, હું કદી પણ ભગવાનનું ભજન ભૂલીશ નહિ. પરમેશ્વરે અજવાળાને માટે ચંદ્રમા, સુરજ અને ગણાય નહિ એટલા તારા બનાવ્યા છે. હું કદી પણ૦(૧) ઘણી જરૂરની જે હવા તે તેં આપી છે, તેના કંઇ પૈસા બેસતા નથી. હું કદી પણ૦ (૨) તું વરસાદ વડે અનાજ આપે છે, અને બધા જીવોનું પોષણ કરે છે. હું કદી પણ૦ (૩) દુધ દહીં આપવાને માટે તેં બધે ઠેકાણે ગાય અને ભેંસને પેદા કરી છે. હું કદી પણ૦(૪) તેં ઝાડ, પાંદડાં, ફૂલ, ફળ આંબો, ગુલાબ, બદામ વગેરે બનાવ્યાં છે. હું કદી પણ૦ (૫) તમે મહેરબાની કરીને મને ઘણી વિદ્યા, સુખ અને હિંમત આપો૦ હું કદી પણ૦ (૬)

પાઠ ૨૫ મો.

માબાપની ચાકરી

લુલાં=લંગડાં	કાવડ=વાંસને બે છેડે શીકાં બાંધી બનાવેલું તે	જેવારે=જેવખતે; જ્યારે
સેવા=ચાકરી.	મનસુબો=વિચાર	આશીશ=ભલુ થજો એમ કહેવુ તે.
અમાપ=ઘણીજ	માતપિતા=માબાપ	અપાર=ઘણીજ
કે'=કહે	તે વાર=તે વખતે	ફરજ=પોતાને કરવાનું કામ.
ધન=પૈસો	ધનધન=વાહ વાહ	બજાવી=પુરી કરો
તીરથ=જાત્રા	સારા=ચાકરી કરે એવા	મે'ર=મહેરબાની; દયા
પરખી=જાણી	સંતાપ=મનનું દુઃખ	લીલાલહેર=મજા; બધી વાતે સુખ.
	સઘળાં=બધાં.	

સમજુતી—માધવનાં માબાપ ઘરડાં, લુલાં, આંધળાં અને ગરીબ હતાં, તેઓની માધવ ઘણીજ ચાકરી કરતો હતો (૧) માધવને તેના માબાપે કહ્યું કે અમારા મનની વાત સાંભળ, જો, અમારી પાસે પૈસા અને આંખો હોત, તો જાત્રા કરવા જાત. (૨) માબાપનું મન પારખી લઇને તેણે તેમને સુખી કરવાનું ધાર્યું જો હું

કાવડમાં બેસાડીને જાત્રા કરાવું તો આ એમનું દુઃખ મટે. (૩) એવો વિચાર કરીને કાવડ બનાવી અને માબાપને બે બાજુએ બેસાડયાં.(૪) પછી ખાંધે કાવડ ભેરવીને જાત્ર કરવા ગયો. માધવના આવા હેતથી બધાંને નવાઈ લાગી. (૫) આવા છોકરાને વાહવાહ છે, (શાબાશ-છે). અને માબાપને પણ ધન છે; જો છોકરા સારા હોય તો કંઈ દુઃખ રહે નહિ. (૬) બધી જાત્રા કરાવીને જ્યારે તે ઘેર ગયો. ત્યારે માબાપ ખૂશ થયાં; અને ઘણાજ આશિર્વાદ દીધા. (૬) છોકરાએ પોતાની ફરજ બજાવી, પોતાને જે કામ કરવાનું હતું તે કર્યું તેથી પરમેશ્વરની મહેરબાનીથી માધવ અને તેના માબાપ બધી વાતે સુખી થયાં. (૮)

સાર—જે છોકરાં માબાપ તરફ પોતાની ફરજ બજાવે છે, તેને રમત, ગમત અને સુખજ મળે છે.

પાઠ ૨૯ મો.

ખેતરમાં કણસલાં ઘાસ વગેરે કાપવાનું કામ.

કાપણું=કાપવાનું કામ.
આમ=આ તરફ
તમામ=બધા
ઉમંગે=હોંસથી
બાર માસ=એક વરસ
માસ=મહીના
પીરસીને=મૂકીને
સંપે=એકબીજાની સાથે
સદાય=હંમેશ
ઉભરાયો=થયો
સુંદર=સારો
ફાલ=પાક
લણીએ=કાપીને લઈ લઈએ
ખંત ધરીને=કાળજી રાખીને
કાં=શા માટે
ડુંડા=જુવાર, બાજરીના કણસલાં
આમ=આવી રીતે
ખળો=કણસલામાંથી અનાજ છુટું પાડવાની જગા; મોટી ખળી
હૈયે=મનમાં હૈયામાં
લણણી=લણવાનું કામ અથવા કણસલાંકાપી લેવાનું કામ
કોળાં=બાચકો; નાની નાની પૂળીઓ
આસપાસ=આજુબાજુ.
વાળુ=રાતનું ભોજન.

સમજુતી—હે બાળકો તમે બધા આમ આવો; આપણે હોંસથી કાપણાનું કામ કરીએ. જુઓ જુઓ પેલી વાદળીઓ વરસીને

જાય છે, એ બાર મહીનાનું અનાજ આપે છે ને હમેશાં એક બીજાની સાથેજ રહે છે. હે બાળકો૦ (૧) ખેતરમાં કેવો સારો પાક થયો છે! ચાલો આપણે કાળજી રાખીને કાપી લઇએ; શું કરવા કાલ કરીએ? (વાર લગાડીએ?) હે બાળકો૦ (૨) હાથમાં દાતરડું વાંકુ લઇને આ પ્રમાણે કણુસલાં કાપો; અને તેનો ખળીમાં લઇને ઢગલો કરતાં મનમાં હિંમત રાખો. હે બાળકો૦ (૩) અનાજ લણવાનું કામ પુરૂં થયું, હવે બધાએ ઘાસ કાપો; અને ઘાસના ચરચાર બાચકા લઇને બધાએ આ બાજુએ મૂકો. હે બાળકો૦(૪) આપણે પૂળા બાંધીને ગાડામાં નાખી કામ પુરું કરીએ, પછી ઘેર જઇને વાળુ કરીને બધાએ પરમેશ્વરનું ભજન કરીએ, હે બાળકો૦(૫)

પાઠ ૩૦ મો.

ખળીઓ.

ખળાં=કણુસલામાંથી અનાજ છુટું પાડવા ની જગા; ખળીઓ
આ વાર=આ વખત.
દીસે=દેખાય
તયાર=કણુસલાંથી ભરેલા
અનાજ=દાણા
છુટું=જુદું
સરસ=સારાં
પિલાય=કચડાય
કણ=અનાજના દાણા
ઉપણીએ=ઝાટકીએ
ફુંસા=ફોતરાં; ફોડા
કોથળા=ગુણો
સાથ=સાથે
હાથોહાથ=એક બીજાની મદદથી
ખેડુત=ખેતી કરનાર.
મહેનત=મજુરી.
ફળ=ફાયદો; લાભ.

સમજુતી—હે છોકરાઓ હમણાં આમ આવો, જુએ: ખળીઓ તૈયાર દેખાય છે; ચાલો આપણે આજે ફૂંડામાં રહેલા અનાજના દાણા તરત છુટા પાડીએ. (૧) જેમ બળદો ગોળ ફરતા હોય તેમ આપણે સૌ ફરીએ; જો ફૂંડાં સારી પેઠે કચડાય તો તેમાંથી અનાજના દાણા તરત છુટા પડે. (૨) આવી રીતે બધું અનાજ આપણે

ટોપલામાં ભરીએ અને પછી ઝાટકીએ; જુઓ જુઓ ફોતરાં ઉડી જાય છે, ને બધા દાણા નીચે વેરાય છે. (૩) આપણે સાથે કોથળાઓ લઇ તેમાં આવી રીતે હાથો હાથ અનાજ ભરીએ, જો આપણે ખેડુતનું કામ કરીએ તો આપણને આજે મજુરીનું ફળ મળે. (૪)

ડ્રીલ માટે સૂચના.

૧ છોકરાઓને ઉંચાઇના પ્રમાણમાં, સીધી હારમાં, એકેક હાથને છેટે, બે પગ વચ્ચે ૪૫ અંશનો ખુણો રહે એવી રીતે ઉભા રાખવા, પછી નંબર આપવા.

૨ નંબર બોલતી વખતે દરેક છોકરા પોતાની નીચેના છોકરા તરફ મોં કરી નંબર બોલે.

૩ શિક્ષકની સામે ઉભેલી હારના છોકરાઓએ પોતાના જમણા હાર તરફથી એટલે શિક્ષકના ડાબા હાથ તરફથી નંબર બોલવાની શરૂઆત કરવી.

૪ આગળ કે પાછળ ખસવામાં પ્રથમ ડાબો પગ ઉપાડવો.

૫ એક હારની બે હાર કરવાની રીત નીચે પ્રમાણે.

૧ છોકરાઓને એક, બે, એક, બે; એ પ્રમાણે નંબર આપવા.
૨ બેકી નંબર એક ડગલું આગળ.
૩ બેકી નંબર એક ડગલું જમણી તરફ. આ મુજબ હુકમ કરવો.

૧ છોકરાઓને એક, બે, ત્રણ; એક, બે. ત્રણ એ પ્રમાણે નંબર આપવા.
૨ એક નંબરવાળા એક ડગલું આગળ.
૩ ત્રણ નંબરવાળા એક ડગલું આગળ.
૪ એક નંબરવાળા એક ડગલું ડાબી તરફ.
૫ ત્રણ નંબરવાળા એક ડગલું જમણી તરફ આ મુજબ હુકમ કરવો.

૭. ડમ્બેલ્સ, કડાં બારબેલ્સ વગેરે વહેંચવાની રીત નીચે મુજબ.

૧ દરેક હારના છેલ્લા નંબર પાસે ડમ્બેલ્સો મૂકવા પછી છેલ્લા નંબરે બે ડમ્બેલ્સ બે હાથમાં લઇ પોતાની ઉપરના છોકરાને આપવા એ પ્રમાણે દરેક છોકરા પાસે બબ્બે ડમ્બેલ્સ રહેશે.

૨ પછી ડમ્બેલ્સ ભોંયપર સામા સીધી હારમાં ઉભા મૂકાવવા, ડમ્બેલ્સ વચ્ચે એક વેંતનું અંતર રખાવવું.

૩ ડમ્બેલ્સ મુઠીમાં જોરથી દાબીને પકડાવવા.

૪ રમતો અગિઆર સુધી કરાવી બારે ડમ્બેલ્સ પહેલાં મૂકેલા હતાં તે પ્રમાણે મુકાવી દેવડાવવા.

૫ એકની કૃતિ પ્રમાણે ૩, ૫, ૭, ૯, ૧૧.
બેની કૃતિ પ્રમાણે ૪, ૬, ૮, ૧૦.

૮ રમતો પહેલ વહેલી શિક્ષકે જાતે કરી બતાવવી.

૯ સારો મહાવરો થયા પછી છોકરાઓને પોતાની મેળે બોલીને કરવા કહેવું.

૧૦ એક રમત બરાબર સફાઇથી ને સાથે કરતાં આવડયા સિવાય બીજી રમત શીખવવી નહિ.

૧૧ દરેક રમત કરાવતાં પહેલાં "તૈયાર" અને "ચાલો" એવા હુકમ આપવા.

૧૨ "તૈયાર" કહેતાંની સાથે છોકરાઓએ ડમ્બેલ્સ લેવાને તૈયાર થઇ રહેવું.

૧૩ "ચાલો" ના હુકમની સાથે ડમ્બેલ્સ લઇ હાથ સીધા લટકતા રાખી ઉભા રહેવું.

(અસલ ડ્રિલ અને કસરત મોઢે બોલાવ્યા સિવાય કરાવતા હતા, પણ હાલ ગોઢે બોલાવીને કરાવવાનો રિવાજ પડયો છે; માટે પોતાના વિચાર ઉપર આધાર રાખી ચાલવું.)

ડમ્બેલ્સની ડ્રિલ.

હેતુ–છાતી તથા હાથના સ્નાયુ ખીલવવાનો.

રમત ૧ લી ૧) બેઉ હાથ ઉંચા. ૨) બેઉ હાથ નીચા.

રમત ૨ જી ૧) જમણો હાથ ઉંચો, ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો. ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૩ જી ૧) બેઉ હાથ ઉંચા. ૨) બેઉ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠીઓ આકાશ તરફ.)

રમત ૪ થી ૧) બેઉ હાથ સામા. (મુઠીઓ આકાશ તરફ) ૨) બેઉ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠીઓ આકાશ તરફ)

રમત ૫ મી ૧) બેઉ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠીઓ આકાશ તરફ) ૨) બેઉ હાથ કોણીમાંથી લાવી મુઠીઓ ખભાને અડકાવવી.

રમત ૬ ઠી. ૧) બેઉ હાથ સામા મુઠીઓ આકાશ તરફ. ૨) બેઉ હાથ કોણીમાંથી વાળી મુઠીઓ ખભાને અડકાડવી.

રમત ૭ મી બે પગ વચ્ચે એક ફુટનું અંતર રાખવું. ૧) બેઉ હાથ જમણી તરફ તીરકસ લંબાવવા. (ડમ્બેલ્સ ઉભા રહે એવી રીતે. આ વખતે ડાબા પગની એડી ઉંચી કરવી) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૮ મી ૧) જમણો હાથ જમણી તરફ તીરકસ લંબાવવો. અને ડાબા હાથની મુઠ્ઠી છાતી આગળ. (જમણો હાથ ને ડાબો હાથ તીરકસ લીટીમાં રહે તે પ્રમાણે) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૯ મી પગ પહેલાં હતા તેમ. ૧) જમણો હાથ સામો ડમ્બેલ્સ ઉભો રાખવો, ડાબો હાથ પીઠગમ પાછળ ખેંચવો. ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૧૦ મી ૧) બેઉ હાથ સામા (ડમ્બેલ્સ ઉભા રાખવા) ૨) બેઉ હાથ પાછળ પીઠગમ ખેંચવા. (મુઠ્ઠીઓ છાતીના પાસાને અડકેલી રહે એવી રીતે.

(જે જે રમતમાં એકથી ઉલટું લખેલું છે ત્યાં એકની સંજ્ઞાથી ઉલટી કૃતિ કરાવવી.)

પાઠવાર જોડાક્ષર તથા અઘરા શબ્દો.

દિવાળી	દેવળ	કબાટ	ફળીઆ	ભાંગ્યો
અક્ષર	બુધવાર	કોટ	ઘાઘરી	કર્યો
ઊઠ્યાં	મુસલમાન	દહાડામાં	ઓઢણી	ક્યારે
નિશાળ	જુમેરાત	અહીં	બદન	આપ્યા
સઘળાં	શનિવાર	નિશાળીઆ	પરીક્ષા	અડાડ્યો
લીપિગુંપે	અઠવાડીઉં	શિખામણ	ચોકખાઈ	પૂછ્યું
સંજોરી	દરવાજા	ઈશ્વર	ચોકખાં	મહીના
ઘુઘરા	પાટીઉં	જ્ઞાન	ધૂળ	કંસાર
સાથીઆ	ફૂલઝાડ	નિત્ય	સાહેબ	બોલાવ્યાં
લુગડાં	ચંપેલી	દાતણ	ગંદી	મંડ્યો
ઘરેણાં	કસરત	નાહ્યા	ગંદો	કઢી
દારૂખાનું	ઘંટ	જુઠું	ડીલ	પાનસોપારી
દિવસ	બેઠક	ચિત્ત	સાલ્લા	સગાં
ફટાકડા	શીશી	શિક્ષા	ધોવડાવવાં	વહુ
ત્રીજો	નકશો	લાગ્યો	ગંદવાડ	ભત્રીજો
શુક્રવાર	ચિત્રો	ધોતડી	માંદા	ભાણેજ
છેલ્લો	ટાંગેલો	અંગરખી	કવિતા	માસી
વિષે	ખુણામાં	ટોપી	મુખડું	માસો

સુખી	લખોટા	લેંઘી	ઢીલ	પીતરાઈ
રવિવાર	ચોકઠું	સુરવાલ	વરસગાંઠ	મસિઆઈ
ફોઇબાત	પીરસ્યાં	હોડી	દુઃખ	ચપ્પુ
ઓરમાઇ	બબ્બે	વાદળી	નુકસાન	ગમ્યો
દૂધભાઇ	મદુભાઈ	ખીરૂ	ખીજ્યા	પૂછ્યું
સાસુ	ઉજાણી	રાસુ	ફુંદાય	દેશાઇ
સસરો	ફનુભાઈ	સરત	છૂંદી	છૈયાં
સર્વે	આસોપાલવ	જીત્યો	ઢોર	લડ્ડુ
બાથ	શંભુભાઈ	સુંદર	ઉપરાંત	વખાણ્યો
દુખડાં	પૌંઆ	મળ્યો	નક્કી	પાઘડી
ભૂલી	વઘારેલાં	કાંચળી	છુટ્ટો	સાચાબોલુ
કલોલ	લીંબુ	રડયા	છૂટયો	મશ્કરી
ખૂશ	નારંગી	વિના	મૂકી	પસ્તાય
ઓસડ	લાડુ	રડાવશો	દીવાબેન	બચ્યાં
ક્યાં	રાંદેરી	દેડકાં	સમજ્યો	બૂમો
બોલ્યો	શેતરંજી	પથરા	પૂછું	શરમાઈ
પ્રમાણે	પાંદડાં	ફેંકાફેંકી	હોશિયાર	નાખ્યા
સોરાબજી	કુલડીઓ	ધડાધડ	સેળભેળ	છેતર્યા
કહ્યું	પાથરણું	માર્યા	સંતાવા	સપડાય
અદબ	વાડકો	ડાહ્યા	ફીકર	જુહાણું
પૂંઠે	ચટણી	ઊઠયો	શાબાશ	શિઆળ

ઉતર્યા	ખૂબ	પ્રાણી	પુરી	જુક્તિ
માંડ્યું	અગણિત	હંમેશાં	આદુ	ડુંડાં
અલ્યા	ઉજાસ	રસ્તો	વંતાક	લણણી
વિચાર	દૂધ	કુંફાડા	દહાડીઆ	વાળુ
કર્યા	સ્વપ્નું	ઉંદર	ખૂડે	છુટું
સાંભળતાં	શિકાર	દેડકાં	પુરૂં	પિલાય
બાંધ્યું	ખર્ચ્યું	છુંદી	દાતરડાં	ઉપણીએ
મોમાં	રૂપાળું	ચટકા	ત્રણ	ડુસાં
દૂર	મૂક્યો	પ્રાણ	ચચ્ચાર	ઉડી
રસ્તામાં	પકડ્યું	લુલા	પાથરા	કોથળા
અન્ન	માંડ્યું	આંધળાં	પહોંચ્યાં	ચંદ્રમા
ભૂખ્યો	છલંગ	મનસુખો	ઉતર્યા	ત્યાંસુધી
ભિખારી	પુરૂષ	સંતોષ	ઠાલવ્યો	નીકળ્યો
ક્યાં	કહ્યું	આશીશ	પટલાણી	બોલ્યો
આંધળો	પરમેશ્વર	ચતુરાઇ	કુંપણ	વિષે
અપંગ	આણ્યું	માર્યા	ઢગલા	અજવાળું
દુકાન	ઉંદરડી	ઉંડું	ખુશી	કામઠું
ઇશ્વર	ભંડારીઉ	સુધી	હોંસીલી	ઝગઝગે
વિદ્યા	બિલાડી	છુપાઇ	ઉમંગ	વાદળાં
ચંદ્ર	પૂછવું	ઘઉં	વાદળીઓ	બેસાડ્યાં
પ્રભુ	દુઃખ	ખર્ચી	દાતરડું	આણ્યાં

લાગ્યાં	ભઠ્ઠી	કાઢયા	લીલાંછમ	તુરીઆ
ઢંકાઈ	સીંચ્યાં	ઢબુ	વચ્ચે	ગલકી
મોઢાં	ચપ્પુ	અધેલા	મૂળીઉં	ચઢ્યાં
દરીઓ	નાખ્યું	રૂપીઓ	દાંડીઓ	વીંટળાઈ
શોધ્યાં	ઇંટવાડો	શેઠ	કૂટેલી	તરબુચ
રહ્યાં	નળીઆં	ઊઠયા	પાંદડાં	ટુંકા
ચોકખી	ઠર્યા	કુહાડી	લીંબુ	ગાંઠા
રેલમરેલા	કોડીઆં	સોય	સુકાઈ	લાવ્યાં
ઘેબરીઆ	ધાતુઓ	લક્કડફોડા	ભોંયમાંથી	ફૂલ
પરસાદ	મૂક્યો	મુદર	કોહળાનો	ક્યાંથી
ઢેકું	પૂછ્યું	ચળકાટ	લીમડો	ડીલ
પત્થર	સમજ્યો	બિચારી	ટટાર	ગોટલો
પ્યાલું	પિત્તળ	ત્રિકોણુ	ઉંચું	દાતણુ
નીતર્યું	લુહાર	ગલગોટા	ફૂટે	ધોળજે
ભુકો	તપાવ્યો	દાડમ	ડાળીઓ	ડીઠું
પ્યાલા	ટીચ્યો	જમરૂખ	ખરબચડી	હીંડે
ડહોળું	તાંબુ	લટકતું	ખુરસીઓ	કુતરો
કાદવ	ટિપાય	મધપુડો	ખાટલા	શીંગડાં
સાહી	ઓળખાવ્યા	મધમાખી	પાટલા	અમળાઈ
ચસી	વત્તા	લલકારતો	લીલુંછમ	તૂટી

નિરાંત	પ્રાણી	ભૂખ	હાલરડું	ફડાફડ
વાગોળવું	બબ્બે	ભૂખ્યો	ઘુમણુ	ફાટફાટ
વગડાઉ	છેલ્લી	ભુચ્ચા	ચીતરેલ	સોળ
ઘેટું	ટીપુ	જીવજંતુ	મચારૂ	નહિ
પત્થર	ઠરાવ્યો	સળેલું	ચિનાઇ	દહીં
મળ્યું	ચુપચુપ	ભાવ્યું	ફૂલડાં	ધમણ
લાગ્યું	શિઆળ	આણ્યાં	હિંચોળું	જસત
ફૂદવું	બોલાવ્યો	પડીકા	ઝુલાવવા	કણક
ગબડયું	મોઢું	શીખવ્યું	પાંસરૂં	કોઠી
ચત્તુપાટ	પીછાં	પોપટ	અંગરખી	ઘોડીઉં
દિવાળી	સમડી	જાંબુડા	કયારે	માંસ
પુછડી	જીવડાં	બનાવ્યો	સુરજ	હળદર
મજબુત	ઇંડાં	પારણું	હરામું	દોણાં
બચ્ચાં	ધડાધડ	સુખડું	દોરડાં	ગોદડીઓ
ખવરાવવા	આંમળા	પાંગરા	અહીં	શાક
શીખંડ	જોડાએલાં	દોયણાં	સૌ	ત્રીજો
દૂધપાક	જળકુકડી	ધૂળ	સઠ	કુતરો

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. તરફથી
બહાર પડેલી લોકપ્રિય બુકો.

બારાખડીની નોટ......૦-૧-૬	સાતમીના અર્થ......૦-૮-૦
બીજીના અર્થ...... ૦-૩-૦	પદાર્થપાઠ ભાગ ૧લો. ૦-૩-૦
ત્રીજીના અર્થ...... ૦-૪-૦	પદાર્થપાઠ ભાગ ૨જો ૦-૫-૦
ચોથીના અર્થ...... ૦-૬-૦	મૂળાક્ષર કિત્તા...... ૦-૦-૩
પાંચમીના અર્થ...... ૦-૬-૦	સુરત શહેરનો નકશો છપાય છે.
છઠ્ઠીના અર્થ......૦-૭-૦	ચોર્યાસી તાલુકાનો ,, ૦-૧-૦

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક પહેલાના અર્થ રૂ. ૦-૩-૦
કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક બીજાના અર્થ રૂ ૦-૪-૦
કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ત્રીજાના અર્થ રૂ ૦-૬-૦

અંકસૂચક મૂળાક્ષર કિત્તા, ૩ પાઈ.

પ્રાથમિક શાળાના દરેક ધોરણના—

"મુખગણિત શિક્ષક" તૈયાર છે.

સુરત શહેર તથા ચોર્યાસી તાલુકાનો
"ભૂગોળ શિક્ષક" બે આના.
બીજા ધોરણ માટે "દિશા શિક્ષણ" ચાર પાઈ.
સુરત જિલ્લાનો "ભૂગોળ શિક્ષક" સવા આનો.
સુરત જિલ્લાનો નકશો ત્રણ આના.
ગુજરાતની સામાન્ય ભૂગોળની 'પ્રશ્નોત્તરમાળા' દોઢઆનો.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ. શાહપોર-સુરત.